

Življenje z medvedi

Letno glasilo projekta LIFE DINALP BEAR, 2019

LIFE
DINALP
BEAR

LIFE13 NAT/SI/000550

- ▶ Pomen zaščite človekovega premoženja
- ▶ Vzdrževanje medovarnih ukrepov za preprečevanje škode
- ▶ Projekt skozi oči medijev
- ▶ Upoštevanje prisotnosti rjavega medveda v prostorskem načrtovanju
- ▶ Izobraževalna vloga taborniških organizacij

Dragi bralci,

po petih letih smo na projektu še vedno aktivni. V zadnji številki projektnega glasila vam predstavljamo aktivnosti iz preteklih mesecev, hkrati pa povzemamo rezultate dela do sedaj. Naša želja je, da se dobre prakse, vzpostavljene v projektu, nadaljujejo, zato smo pripravili priporočila za nadaljnje delo na ohranjanju in povečevanju strpnosti za sobivanje z rjavim medvedom.

Vsi rezultati, aktivnosti, sprejeti ukrepi in napisana poročila so plod motiviranosti in strasti celotne projektne ekipe. V petih letih smo delili znanje, premlevali dvome, reševali težave in se veselili uspehov. Prilagodili smo se in oblikovali skupino, v kateri je komunikacija potekala brez težav in z veseljem lahko rečem, da je projekt spremenil vsakega od nas. Upajmo, da je pomenil spremembo tudi za medvede.

V njihovem imenu torej hvala ekipi LIFE DINALP BEAR, in hvala tudi vam, bralci, da ste nas spremljali pri naših prizadevanjih.

Srečno na vaših poteh,

Bojana Lavrič

KAZALO

S pravilnim ravnanjem do medovarnosti	3
Testiramo uporabnost elektro-preprog za preprečevanje škode na čebelnjakih	4
»Varna paša« – vse o pomenu in načinih varovanja premoženja	5
Preprečevanje škod na drobnici v Venetu v Italiji	6
Upoštevanje prisotnosti medveda pri prostorskem načrtovanju	8
Pomembna izobraževalna vloga taborniških organizacij	9
Po čem se bomo spominjali projekta LIFE DINALP BEAR?	10
Projekt skozi oči medijev	12
Kje lahko po koncu projekta obiščete naše info točke o medvedu?	13
Obisk snemalcev dokumentarnega filma	14

S pravilnim ravnanjem do medovarnosti

Medvede v naselja pogosto privabljajo lahko dostopni odpadni viri hrane. Na lokacijah, kjer so bili tovrstni dogodki najpogostejši, dostop medvedom do tovrstnih virov hrane preprečujemo z različnimi preventivnimi ukrepi, kot so medovarni smetnjaki in ohišja ter kompostniki. Kljub temu, da so se omenjena sredstva izkazala kot učinkovita, pa sta ključnega pomena za zagotavljanje medovarnosti ravno pravilna in dosledna uporaba.

Pravilno ravnanje s strani prejemnikov zaščitnih sredstev in širše lokalnih prebivalcev lahko zagotavljamo le s stalnim

nadzorom na terenu in osveščanjem. Da bi s prebivalci ostali v stalnem stiku in jim nudili čimprejšnjo pomoč ob morebitnih težavah, smo konec leta 2018 pričeli sodelovati z lokalnimi pomočniki. Le-ti na vsaki izmed petih večjih »vročih točk« - v Kostelu, Loški dolini, Sodražici z Ribnico, Igu in Rakitni - mesečno spremljajo stanje na terenu. Poleg poročanja koordinatorju projekta, Zavodu za gozdove Slovenije, pa je ključna naloga lokalnih pomočnikov tudi prenos teoretičnih znanj v lokalno okolje, ki predstavlja ključen doprinos k boljši osveščenosti prebivalstva.

Medovarni smetnjaki in kompostniki za posamezna gospodinjstva.

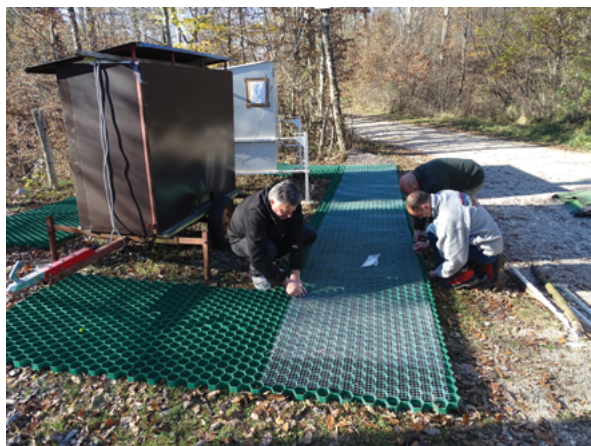
Medovarna ohišja za skupinske občinske smetnjake.

Testiramo uporabnost elektro-preprog za preprečevanje škode na čebelnjakih

V jeseni 2018 smo pričeli s testiranjem učinkovitosti in uporabnosti elektro-preprog kot alternativnega zaščitnega ukrepa za zaščito čebelnjakov pred medvedom. V tujini se ta vrsta ukrepa uporablja za preprečevanje vstopa medvedov v stanovanjske objekte in shrambe. Pri nas bi lahko podobno zaščito uporabili predvsem za zaščito stacionarnih čebelnjakov, zato smo elektro-preprogo namestili okrog čebelnjaka na območju redne prisotnosti medveda v okolici Ilirske Bistrice.

Nameščanje in vzdrževanje elektro-preproge je razmeroma enostavno, ocenjujemo pa, da je najprimernejše za zaščito stacionarnih čebelnjakov, kjer predstavlja alternativo stalni več-žični elektroograji, ali pa za zaščito vhoda na območje, ki je sicer zaščiteno z elektroograjom. Slednja možnost omogoča preprost

dostop na ograjeno območje brez potrebe po odpiranju elektrificiranega vhoda. Električna preproga vsebuje električni tok, ki medvedu zada ostro bolečino. Vsi tipi varovanja z elektriko za medveda predstavljajo psihološko oviro, zaradi česar se varovanemu območju izogiba.

Postavljanje elektro-preproge okoli stacionarnega čebelnjaka.

»Varna paša« – vse o pomenu in načinih varovanja premoženja

Na območjih, kjer se stikata življenjski prostor zavarovanih živalskih vrst in kulturna krajina, se na nezavarovanem ali neustrezno varovanem premoženju pogosto pojavljajo škode. Tovrstni dogodki navadno vodijo v konfliktno situacije. Spletna stran »Varna paša« je bila ustvarjena z namenom osveščanja o interakcijah med človekom in zavarovanimi vrstami, o značilnostih vrst samih, predvsem pa o pomenu zaščite človekovega premoženja in predstavitvi ustreznih načinov varovanja le-tega.

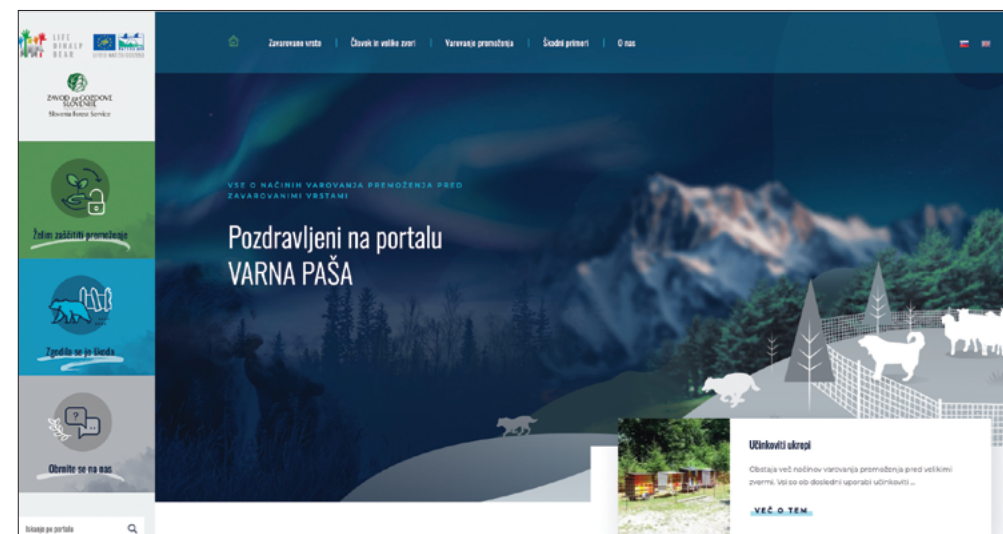
Na spletni strani so zbrani tudi primeri dobrih praks preprečevanja zahajanja medvedov v naselja in nasveti primerne obnašanja ob srečanju z medvedmi. Poleg nabora že naštetih tem, so na voljo tudi informacije o postopku prijave škodnega dogodka in upravičenosti

sofinanciranja nakupa zaščitnih sredstev s strani Agencije RS za okolje. Preko kontaktnega obrazca na spletni strani nas lahko vedno povprašate za dodatne informacije, nasvet ali z nami delite svojo izkušnjo.

Spletna stran

SKENIRAJ!

Portal "Varna paša" nudi veliko informacij o zavarovanih vrstah, zakonodaji, sistemu sofinanciranja zaščitnih ukrepov, administrativnih postopkih za prijavo škodnih primerov in o učinkovitih načinih preprečevanja škode.

Preprečevanje škod na drobnici v Venetu v Italiji

Po več kot stoletju odsotnosti velikih zveri so rejci v alpskem okolju začeli uporabljati načine paše brez tradicionalnih načinov varovanja čred pred napadi velikih zveri, kot je na primer prisotnost pastirskih psov.

Vrnitev velikih zveri na ta območja bi zato lahko prinesla pomembne učinke v smislu škod na rejnih živalih. Zaščita drobnice pred plenjenjem zato ne prinaša samo uporabe zaščitne opreme ampak tudi dodatno delo ali celo spremembe v načinu vzrejanja živali.

V sklopu projektov **LIFE DINALP BEAR** in

LIFE WOLFALPS smo med leti

2016 in 2018 v regiji Veneto razdelili 200 elektromrež in 7 parov pastirskih psov pasme "Maremmano-Abruzzese". Poleg opreme smo rejcem zagotovili tudi usposobljene tehnike, ki rejcem svetujejo glede najbolj učinkovitih in odgovornih načinov uporabe in vzdrževanja donirane opreme. Zagotovili smo tudi pomoč regionalne policijske enote pri razvažanju in postavljanju ograj v najtežje dostopnih lokacijah. Pomemben doprinos pa so prinesli

Prostovoljci iz italijanske planinske zveze pomagajo pri postavitvi elektromreže na visokogorskih pašnikih planote Asiago.

tudi številni prostovoljci, ki so se združili v projekt "Sobivanje z velikimi zvermi", promoviran prek **italijanske planinske zveze**, in sicer prek povezave z regijo Veneto.

Projekt ni le omogočil učinkovite pomoči rejcem, ki se morajo prilagoditi na ponovno prisotnost velikih zveri, vendar je tudi pritegnil ljubiteljske obiskovalce gora bližje podeželskemu prebivalstvu in jim pokazal kako izgleda življenje v Alpah.

Projektne tehnike LIFE DINALP BEAR med svojim delom nudenja pomoči in podpore rejcem.

Začasna elektroograja za varovanje drobnice na pašniku, donirana v sklopu projekta LIFE DINALP BEAR.

Upoštevanje prisotnosti medveda pri prostorskem načrtovanju

Smrtnost zaradi prometnih nesreč je eden od največjih dejavnikov, ki vplivajo na smrtnost pri medvedih in omejuje naravno širitev populacije v Alpe. Da bi omilili te negativne učinke, se pri gradnji prometnic čedalje bolj vključuje objekte, ki prostoživečim živalim omogočajo varno prečkanje do ustreznega habitata na drugi strani.

V sklopu projekta LIFE DINALP BEAR smo pripravili in izdali [priročnik](#) s priporočili za vključevanje povezljivosti in primernosti prostora za medveda v prostorsko načrtovanje. Z namenom, da bi različnim strokovnjakom, ki delajo na področju prostorskega načrtovanja, predstavili probleme cestne infrastrukture za prostoživeče živali ter ponudili možne rešitve ali omilitvene ukrepe, so predstavili uporabo digitalnega modela [ustreznosti prostora](#) za medveda in [potencialnih koridorjev](#) pri preso-

jah sprejemljivosti posegov. Z njihovo uporabo bodo prostorski načrtovalci lahko prepoznali in se izognili kritičnim točkam oziroma območjem. Priročnik s slikovnim materialom na enostaven način prikaže problematična območja, možne izboljšave in prikazuje karte ustreznosti prostora.

Poročilo

SKENIRAJ!

Priročnik

SKENIRAJ!

Smrtnost medveda v prometu lahko zmanjšamo z ustreznimi ukrepi v infrastrukturi, kot so zeleni mostovi.

Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani in zagrebška Veterinarska fakulteta sta organizirali dva izobraževalna seminarja. Udeleženci so izvedeli, zakaj je pomembno, da se pred načrtovanjem in izgradnjo novih infrastrukturnih objektov preučijo njihov vpliv na vseh ravneh ter, da prostoživeče živali potrebujejo čas, da se privadijo na novo izgrajene objekte, ki omogočajo prehajanje čez cestno infrastrukturo, preden jih redno uporabljajo.

Pomembna izobraževalna vloga taborniških organizacij

Taborniške organizacije so pomembna ciljna skupina pri varstvu velikih zveri in njihovih habitatov. Večina taborniških organizacij po svetu sledi poslanstvu ohranjanja narave in izobraževanja svojih članov o varstvu okolja. V času projekta smo izvedli številne aktivnosti za tabornike – udeležba na taborniških dogodkih in izvedba delavnic o velikih zvereh.

V zadnjem letu projekta smo organizirali pet izobraževalnih delavnic s taborniki vodniki z vseh regij Slovenije. Za udeležence teh delavnic smo nato organizirali terenski izlet v gozdove Kočevske - osrednje območje medveda. Pokazali smo jim, kako prepoznati znake prisotnosti velikih zveri in drugih gozdnih živali, obiskali krmišče in vstopili v jamo. Oglledali so si lokalne primere dobre prakse sobivanja z medvedmi kot so medovaren kompostnik, zavarovan čebelnjak in medvedu

prijazni izdelki, ter izvedeli, kako se vesti na območju medveda.

Veseli smo, da bo znanje in orodja, ki so jih udeleženci pridobili s sodelovanjem pri projektu, posredovano mlajšim generacijam, kar bo prispevalo k oblikovanju pozitivnega odnosa do velikih zveri in varstva narave.

Skupina tabornikov vodnikov je na izobraževalni ekskurziji našla sledi prisotnosti velikih zveri.

Skvti so bili seznanjeni s projektnimi aktivnostmi na terenu, na primer obiskali so medovaren kompostnik, zaščiten čebelnjak in zadovoljnega uporabnika oznake »Medvedu prijazno«.

Dipl.ing. Asja Matešič, učiteljica biologije in ekologije od 5. do 8. razreda v Osnovni šoli Nikola Tesla, Reka, Hrvaška

Učenci so z velikim zanimanjem sodelovali na delavnicah o rjavem medvedu. Prepričana sem, da so dobili veliko informacij, ki bodo vplivale na njihov odnos do medveda, kar bo pripomoglo, da se bodo konflikti med medvedom in človekom v naši družbi zmanjšali.

”

Po čem se bomo spominjali projekta LIFE DINALP BEAR?

Po petih letih lahko potegnemo črto in pogledamo, kje je **projekt** pustil svoj najmočnejši odtis.

Kot prvo smo uspešno združili partnerje iz 4 držav, ki si delijo populacijo rjavega medveda, in uskladili njihovo upravljanje s to veliko zverjo. Prenos tega predloga skupnega upravljanja v nacionalne strateške dokumente in akcijske načrte držav je eden največjih dosežkov projekta. Projektne raziskave so privedle do vznemirljivih znanstvenih napredkov v novih metodah genetskega monitoringa (spremljanja stanja populacije) – zaradi tega smo lahko medvede v Sloveniji in na Hrvaškem prešteli hitreje in z večjo zanesljivostjo. Razviti populacijski modeli nam pomagajo razumeti dinamiko populacije rjavega medveda in so pomemben znanstveni temelj pri načrtovanju upravljanja.

Podatki telemetrijskih ovratnic, s katerimi smo opremljali medvede, so osnova za določiti

tev primerne habitata v projektnem območju ter prehodov med posameznimi območji. S tem znanjem smo dopolnili prostorsko in infrastrukturno načrtovanje, čezmejno sodelovanje ter ostale ukrepe na nacionalni ravni.

Čeprav je rjavi medved za večino karizmatična žival, pa lahko za ljudi, s katerimi si deli prostor, pomeni izziv. Kmetje, rejci drobnice, čebelarji in lokalni prebivalci so bili v našem projektu pomembni sogovorniki. Sodelovanje je potekalo tako prek ukrepov na terenu (električne mreže, pastirski psi, medovarni smetnjaki in kompostniki) kot tudi z obsežno komunikacijo in je pripomoglo k boljšemu razumevanju. Povezali smo se z lokalnimi strokovnjaki, ki so ključni za sprejemanje odvrtačalnih ukrepov na terenu in za spodbujanje njihove uporabe na lokalni ravni.

Odvračalni ukrepi na regionalni cesti, avtocesti in železnici, ki preprečujejo nesreče med vozili in divjadjo, so v korist vseh. V

Projekt sta poleg dela in rezultatov oblikovali tudi zavzetost in predanost projektne ekipe, ki je verjela, da njeno delo pomeni spremembo za medvede in ljudi.

okviru projekta smo vzpostavili, usposobili in opremlili intervencijske skupine, sestavljene iz profesionalcev, ki pomagajo preprečevati ali reševati konflikte med ljudmi in rjavimi medvedi.

Zasnova in vodenje projektov sta velikokrat v domeni krovnih organizacij, vendar pa je pomembno, da se rezultati odražajo pri ljudeh. Številne predstavitve projekta in delavnice z otroki, mladino in odraslimi so pripomogle

k dvigu ravni sobivanja, oznaka “Medvedu prijazno” pa je povečala prepoznavnost lokalnih izdelkov. Opazovanje medveda in ostali ekoturistični programi, povezani z medvedom (<http://www.discoverdinarics.org/>), postajajo dobro prepoznaven turistični produkt Slovenije in Hrvaške ter možnost za prebivalce, da v prisotnosti te živalske vrste vidijo priložnosti.

Dr. Marija Markeš, Ministrstvo za okolje in prostor RS, vodja Sektorja za ohranjanje narave

Največja vrednost LIFE projektov je v tem, da bogatijo naše poznavanje in znanje o živalskih in rastlinskih vrstah ter njihovih življenjskih prostorih. Pomagajo nam razumeti in spoštovati čudežni svet narave, katerega del smo ljudje. Hkrati pa nas spodbujajo najti rešitve, ki bodo pokazale, da je na našem planetu dovolj prostora za vse - naravo in človeka.

Matteo De Crignis, učenec osnovne šole “Giovanni XXIII” v Trbižu, Italija

Rjavi medved je zame zelo lepa žival. Do zdaj sem ga videl le v živalskem vrtu; izgledal je velik in močan in ideja o tem, da bi ga srečal v trbiških gozdovih me je malo prestrašila. Ampak naučil sem se, da ni agresiven in da je redka žival, zato ga težko srečaš. Zelo rad bi videl, kaj počne v gozdu, in upam, da bo medvedov veliko v naših gozdovih, ko bom odrasel. Rad rišem in slikam medvede in morda jih bom nekega dne preučeval, tako kot biologi iz LIFE projekta, ki so nam jih predstavili.

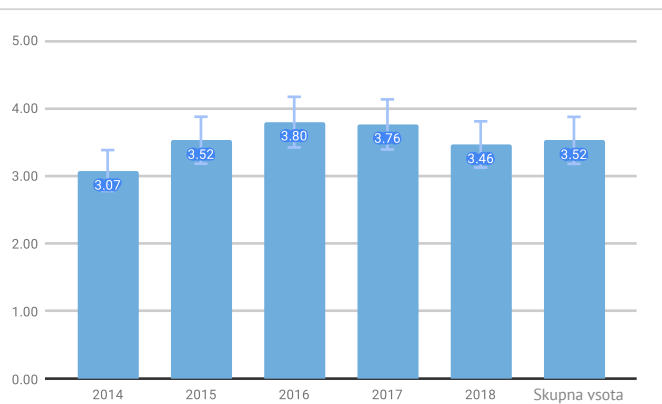

Projekt skozi oči medijev

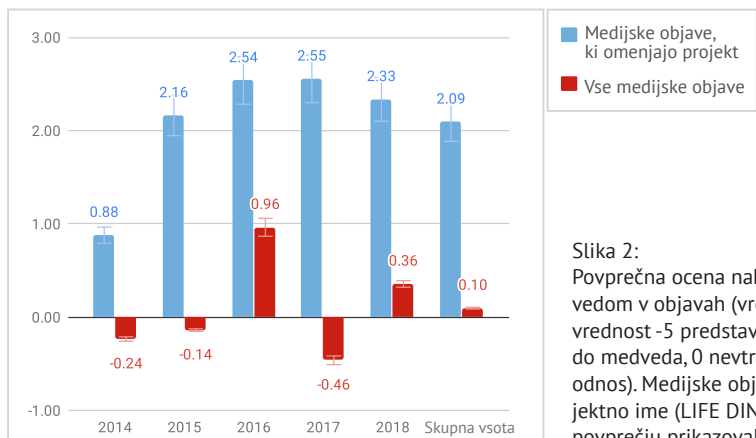
Mediji so na globalni ravni pomemben vir informacij o varovanju narave, še posebej za vse številčnejše urbano prebivalstvo. Vsebinska analiza medijskih člankov, ki omenjajo projekt, nam omogoča oceniti, kako so bile sprejete posamezne akcije ali dosežki projekta. Po drugi strani pa je analiza objav, ki se nanašajo na medveda, tudi pomemben vir informacij pri pripravi strategij za izboljšanje sobivanja z medvedom.

Preliminarna analiza 3256 medijskih objav o medvedih, ki so bile objavljene v časopisih,

na spletu ali predvajane po radiu in televiziji na projektnem območju in v času trajanja projekta kaže, da je bil projekt LIFE DINALP BEAR omenjen v približno 10% vseh medijskih prispevkov o medvedih. Večinoma se projekt v prispevkih omenja v pozitivnem smislu (Slika 1), hkrati pa imajo objave, ki projekt omenjajo, bolj pozitiven odnos do medveda (Slika 2) kot v povprečju, kar kaže, da lokalni mediji na projekt gledajo kot na vir rešitev na področju upravljanja populacije medveda.

Slika 1: Prikaz povprečne ocene naklonjenosti medijev projektu LIFE DINALP BEAR v objavah (vrednosti od -5 do +5, pri tem vrednost -5 predstavlja zelo negativno upodobitev projekta, 0 nevtralen in +5 zelo pozitivno).

Slika 2: Povprečna ocena naklonjenosti medijev medvedom v objavah (vrednosti od -5 do +5, pri tem vrednost -5 predstavlja zelo negativen odnos do medveda, 0 nevtralen in +5 zelo pozitiven odnos). Medijske objave, ki omenjajo tudi projektno ime (LIFE DINALP BEAR), so medvede v povprečju prikazovale v bolj pozitivnem smislu.

Kje lahko po koncu projekta obiščete naše info točke o medvedu?

Z namenom ozaveščanja in sodelovanja z lokalnim prebivalstvom ter obiskovalci območij medveda smo razvili in postavili 11 interaktivnih info točk na visoko obiskanih mestih in interesnih točkah v Sloveniji in na Hrvaškem. Info točke bo možno obiskati tudi po koncu projekta na naslednjih lokacijah:

Slovenija:

- **ZOO Ljubljana**, Večna pot 70, 1000 Ljubljana
- **Prirodoslovni muzej Slovenije**, Prešernova 20, 1000 Ljubljana
- **Bearlog Hostel**, Ljubljanska cesta 4, 1330 Kočevje
- **Turistično informacijski center (TIC) Lož**, Lož, Cesta 19. oktobra 49, 1386 Stari trg pri Ložu
- **INFOCENTER Triglavska roža**, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled

Info točka v ZOO Ljubljana

Info točka v Narodnem parku Risnjak

Hrvaška:

- **Narodni park Plitvička jezera**, hotel Jezero, Plitvička jezera
- **Narodni park Risnjak**, Bijela vodica
- **Narodni park Severni Velebit**, Krasno
- **Prirodoslovni muzej Rijeka**, Stalni postav Kaštel Zrinski, Brod na Kupu
- **PUO Ravna Gora**, Tifon, Marche restavracija na avtocesti Rijeka-Zagreb
- **PUO Vukova Gorica**, INA na avtocesti Rijeka-Zagreb

Obisk snemalcev dokumentarnega filma

Projekt LIFE DINALP BEAR je zbudil pozornost tudi izven projektnega območja. Poleg številnih intervjujev in medijskih člankov, ki so v tujini pisali o naših aktivnostih, smo gostili ekipe producentov dokumentarnih filmov iz Francije, Nemčije in Avstrije, ki so posneli, kako ljudje živijo z medvedi v mali državi v srcu Evrope.

Producenti so primerjali pozitivne zgodbe, ki jih je ustvaril projekt v Sloveniji z zgodbami iz drugih evropskih držav z medvedjimi populacijami. S svojim delom želijo pokazati možnosti sobivanja z medvedom, preprečevanje konfliktov, izobraževanje in osveščanje. Posneli so tudi aktivnosti monitoringa in upravljanja z medvedom, sodelovanje projektne ekipe z lokalnimi skupnostmi in lovci ter raziskovalno delo. Osredotočili so se tudi na primerjavo čebelarških praks v različnih

delih države in poudarili razlike v čebelarstvu na območju medveda in izven. Ponosni smo, da se bodo primeri dobrih praks, razviti v sklopu projekta, širili tudi med širšo evropsko publiko prek profesionalnih dokumentarnih filmov.

Osrednja tema dokumentarnih filmov bo sobivanje človeka in medveda.

Damir Skok, direktor ZOO Zagreb, Hrvaška

Kot mnogim modernim živalskim vrtovom po svetu je tudi našem v interesu, da je stanje prstoživečih živalskih vrst v ugodnem varstvenem stanju. Izobraževanje je ena izmed ključnih načinov za doseganje te vizije in rjavi medved je za te aktivnosti posebno primeren. Zelo smo zadovoljni, da nam je sodelovanje s projektom LIFE DINALP BEAR omogočilo uporabo čudovitih fotografij z njihovega fotografskega tekmovanja. Odločili smo se, da celotno zbirko fotografij ponovno natisnemo na materialih, ki so primerni za zunanjo razstavo in s tem doprinesemo k promociji sobivanja človeka in medveda.

Koordinator projekta

Univerza v Ljubljani

Ostali projektni partnerji

REGIONE DEL VENETO

PROVINCIA AUTONOMA DI TRENTO

AUTOCESTA RIJKA-ZAGREB d.o.o.
DRUŠTVO ZA GRABENJE I DOPISARENJE AUTOCESTAM

Sofinancerji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Ministry of Agriculture
Republic of Croatia

MINISTERIUM
FÜR EIN
LEBENSWEITES
ÖSTERREICH

BERND THIES
STIFTUNG

O projektu

Akronim: LIFE DINALP BEAR

Ime projekta: Celovito upravljanje in varstvo rjavega medveda v Severnih Dinaridih in Alpah

Šifra projekta: LIFE13 NAT/SI/000550

Trajanje projekta: 01/07/2014 – 30/06/2019

Spletna stran: www.dinalpbear.eu

Spremljate nas lahko tudi na Facebooku

(www.facebook.com/dinalpbear)

in Twitterju (www.twitter.com/dinalpbear).

E-pošta: dinalpbear@gmail.com

O tej izdaji glasila

Urednici: Nives Pagon, Urša Fležar

Priprava, pregled in prevod besedil: Tomaž Berce, Sonia Calderola, Urša Fležar, Marina Habazin, Đuro Huber, Felix Knauer, Bojana Lavrič, Aleksandra Majjić Skrbinšek, Urša Marinko, Meta Mavec, Paolo Molinari, Vesna Oražem, Hubert Potočnik, Slaven Reljić

Fotografije, zemljevidi, sheme: Archive LIFE DINALP BEAR, Archive Regione del Veneto, Tomaž Berce, Đuro Huber, Aleksandra Majjić Skrbinšek, Urša Marinko, Marko Masterl, Anja Molinari Jobin, Vesna Oražem, Nives Pagon, Slaven Reljić, Peter Skoberne, Christine Sonvilla LIFE DINALP BEAR, Janez Tarman

Izdajatelj: Zavod za gozdove Slovenije

Grafično oblikovanje: Nuša Stanojević Suwa

Jezikovni pregled: Tea Karlo s.p.

ISSN 2536-2313

Ljubljana, May 2019

**LIFE
DINALP
BEAR**

Celovito upravljanje in varstvo
rjavega medveda v severnih
Dinaridih in Alpah

S finančno podporo
finančnega mehanizma
Evropske unije LIFE.

